

Вежбе 4 - нити, искључивост

Радован Туровић - Бранислав Ристић

Конкурентно програмирање

Конкурентност

- Настала као механизам за оптимизацију употребе процесора.
- Изузетно је актуелна јер омогућава:
 - Једноставнију реализацију функционално независних делова програма (нпр. главни програм и позадинске функције).
 - Боље и равномерније искоришћење процесора (уместо да процесор чека неки процес, може да извршава неки други процес за то време).

Циљ конкурентности

- **Потенцијално** убрзање извршавања програма коришћењем више језгара/процесора (уместо да један процесор сабира милион елемената, боље да 4 процесора сабирају по 250 000 елемената).
- **Идеално** се сви задаци дешавају *истовремено* чиме се максимално смањује време извршавања програма.

Конкурентно програмирање

- На овим вежбама ћемо говорити о конкурентном програмирању употребом:
 - Нити
 - Критичних секција

Нити (енг. *threads*)

Дефиниција нити

- У оперативном систему нити представљају:

- **токове извршавања, тј. функције програмског кода** (који се преплићу на процесору)
- чине основу распоређивања (енг. *scheduling entity*)

Извршавање програма

- Сваки програм има бар једну нит (ток извршавања) насталу од функције `main()`.
- Програм који се састоји само од једне нити се назива **секвенцијални** програм.
- Програм који се састоји од више (од једне) нити се назива **конкурентни** програм.

Секвенцијално наспрам конкурентног

- Секвенцијално извршење програма подразумева један алгоритам у ком се задаци дешавају просто један за другим. С друге стране, код конкурентних окружења се задаци могу слободно преплитати без обзира да ли постоји чекања у задатку или не.

Секвенцијално наспрам конкурентног

Sequential

Concurrent (one core)

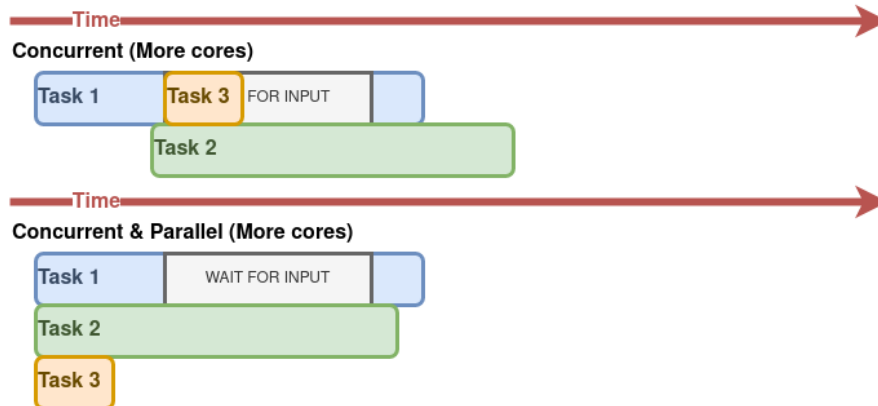
Concurrent (More cores)

Идеал извршења: паралелизам

- У идеалном случају се апсолутно сви задаци могу извршавати истовремено, сваки на свом језгру чиме се постиже максимално убрзање.

Идеал извршења: паралелизам

Од чега настају нити?

- Нити настају од функција.
- Свака нит када се ствара крене да извршава “свој” код, тј. тело некакве функције која је прослеђена конструктору нити (`std::thread`).

`int main()`

- Улазна тачка (енг. *entry point*) програма, тј. почетак корисничког дела програма је функција `main()`.
- Завршетак корисничког дела програма наступа када се заврши функција `main()`.
- *Ово важи како за секвенцијални тако и за конкурентни програм!*
- Из претходног следи...

`int main()` **НИТ**

- Ова нит је нарочито битна!
- Програм траје колико и `main()`.
- Када се заврши `main()`, завршава се и цео програм, што подразумева прекидање свих нити процеса.
- Осим тога, `main()` нит је као и све друге нити.

std::thread

Опис и стања

- Служи за стварање нити (тока извршавања).
- Када се створи нит, објекат класе `std::thread` је у стању *'joinable'* (показује на ток извршавања). Ово значи да је нит кренула да се извршава.
- Нит се преводи из стања *'joinable'* операцијама:
 - `join()`
 - `detach()`
- Уколико се нит **не преведе** из стања *'joinable'* неком од наведених метода, добија се грешка: `Terminate called without an active exception. Core dumped.`

Пример: Здравко нит

```
void zdravo() {
    cout << "Zdravo Sveto!" << endl;
}

void zdravko_primer() {
    thread nit(zdravo);
    nit.join();
}
```

join() или detach()?

- Операција `join()` **блокира нит позиваоца** док се нит на којој је операција `join()` позвана не заврши.
 - Користи се када нит `main()` чека резултат рада нити које је створио.
- Операција `detach()` **раздваја нит позиваоца** од нити на којој је операција `detach()` позвана, тако да нит позивалац не чека да се заврши нит на којој је позвана операција `detach()`.

Пример: Висина - откачена нит

```
void visina_primer(thread &nit) {
    nit = thread([]()>void {
        int v;
        cout << "Unesite svoju visinu u [cm]: ";
        cin >> v;
        cout << "Vasa visina je " << v << "cm." << endl;
    });
}
```

```
});
nit.detach();
}
```

Аргументи и повратна вредност

- За нит насталу од функције `f()`:
 - При стварању, нити се морају проследити аргументи по истим правилима као да се позива обична Ц++ функција `f()`.
 - Вредности свих аргумената нити се при стварању копирају у контекст нити.
 - Повратна вредност функције `f()` се занемарује (увек је `void`).

Пример: аргументи нити

```
void zbir(int a, int b, int &rez) {
    rez = a + b;
}

void argumenti_niti() {
    int rezultat = -420;
    thread nit(zbir, 2, 7, ref(rezultat));
    nit.join();
    cout << "Rezultat sabiranja: " << rezultat << endl;
}
```

Међусобна искључивост

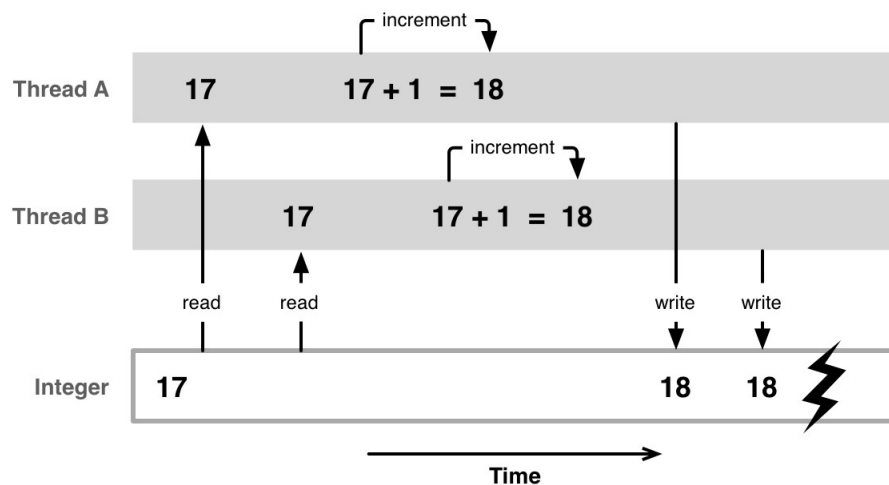
Увод у искључивост

- Међусобно искључиво приступање нити **заједничким/дељеним ресурсима** је неопходно да би се заштитила конзистентност тих ресурса.
 - Шта је то **ресурс** у (конкурентном) програму?
 - Шта значи **заједнички/дељени** ресурс?
 - Шта значи бити **конзистентан**?
- Конзистентност се нарушава стихијским приступањем дељеним ресурсима (долази до “стања тркања”).

Стање тркања (енг. *race-condition*)

- Када две (или више) нити истовремено приступају незаштићеном дељеном ресурсу:
 - Оне се тркају (енг. *race*) која ће пре да приступи ресурсу.
 - Отуда назив: *race-condition*.
 - Последица: резултат извршавања неочекивано зависи од редоследа догађаја (приступа), односно тога *ко је победио у трци*.
 - То значи да је наш детерминистички програм управо постао **не**-детерминистички.

Стање тркања (енг. *race-condition*)

Пример: тркање

```
#define ITER_NO 100000000
void trkanje_primer() {
    int brojac = 0;
    thread nit1([&brojac]() {
        for (int i = 0; i < ITER_NO; i++) brojac++;});
    thread nit2([&brojac]() {
        for (int i = 0; i < ITER_NO; i++) brojac--;});
    nit1.join();
    nit2.join();
    cout << brojac << endl;
}
```

Исправан програм

- Да би конкурентни програм био **исправан** сви приступи дељеним променљивама морају бити **ексклузивни и (по потреби) синхронизовани**.
- Ексклузивност се постиже забраном **истовременог** приступа дељеном ресурсу од стране више нити.
- Синхронизација се постиже успостављањем **унапред одређеног редоследа приступа** нити дељеном ресурсу.

Пример: ексклузивност

```
void ekskluzivnost_primer() {
    int brojac = 0;
    mutex e;
    thread nit1([&brojac, &e]() {
        for (int i = 0; i < ITER_NO; i++) {
            e.lock(); brojac++; e.unlock();
        }
    });
    thread nit2([&brojac, &e]() {
        for (int i = 0; i < ITER_NO; i++) {
            e.lock(); brojac--; e.unlock();
        }
    });
    nit1.join();
    nit2.join();
    cout << brojac << endl;
}
```

std::mutex

Опис класе

- Примитива која обезбеђује међусобну искључивост.
- На енглеском *MUTual EXclusion* - отуда назив класе.
- Незаобилазан концепт у конкурентном програмирању.
- Да би се користила класа std::mutex потребно је укључивање заглавља <mutex>.

std::mutex

- Нуди операције:
 - lock()
 - unlock()
- Треба **избегавати** директно коришћење ових операција!
 - Нису сигурне у случају изузетка (енг. *exception safe*).

- Треба pazити код коришћења више објеката класе `std::mutex` у програму.
- Могуће је изазивање мртве петље (енг. *deadlock*)!

`std::mutex`

- **Објекте класе `std::mutex` је ЗАБРАЊЕНО копирати.**
- Чак и да је то могуће, програм семантички не би био исправан јер би нити закључавале различите пропуснице (копије) уместо јединствене пропуснице (оригинала).
- Нови стандард пружа могућност да се компајлеру експлицитно забрани да створи неке од метода које се подразумевано аутоматски генеришу (нпр. конструктор или оператор доделе).

`std::mutex`

```
class mutex {
    . . .

    mutex(const mutex&) = delete;

    . . .
}
```

Пример: пропуштеница

```
mutex m;
void f() { // napraviti 2 niti od funkcije f
    int * veliki_niz;
    try {
        m.lock();
        veliki_niz = new int[1000000000000];
        m.unlock();
    } catch (const bad_alloc& e) {
        cout << "Alokacija memorije neuspesna! ";
        cout << e.what() << endl;
    }
}
```


`std::unique_lock`

- Служи за “закључавање” објеката класе `std::mutex`.
- Шаблонска (енг. *template*) класа.
 - Параметар шаблона за наше задатке ће бити класа `std::mutex`.
- Конструктору се као аргумент преноси референца на објекат класе `std::mutex` који треба закључати.
 - пример:
 - `unique_lock<mutex> ul(m);` за `mutex m`;

`std::unique_lock`

- Обезбеђује “аутоматско” ослобађање објекта класе `std::mutex` (у деструктору) када објекат класе заврши свој животни век.
- Омогућује привремено отпуштање пропуснице (операција `unlock()`), што се може користити ради отпуштања пропуснице ради испуњења услова чекања или повременог отпуштања пропуснице ради спречавања “изгладњивања” нити.

Критична секција

- Критична секција је део кода у којем се приступа дељеном ресурсу.
- Критична секција треба да је **што краћа!**
 - У њој долази до **серијализације извршавања** нити!
- Улаз у и излаз из критичне секције се штити механизмом за синхронизацију (`std::mutex`).

Критична секција (КС)

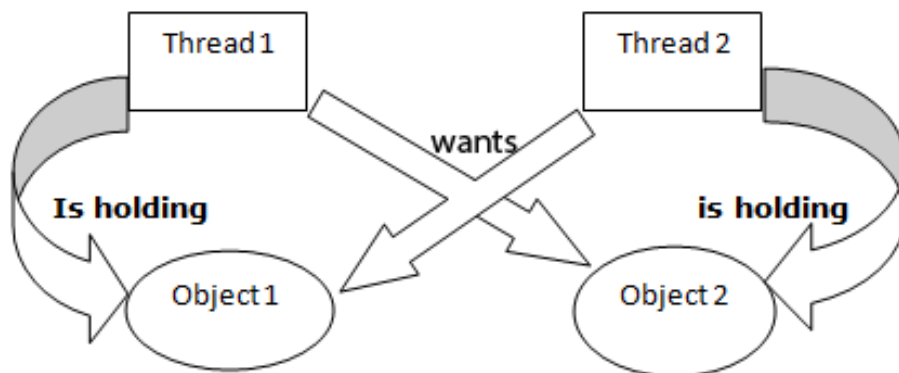
```
void visina() {
    int v;
    m.lock(); // zakljucavanje propusnice za iostream
    // ulazak u KS (pocetak koriscenja resursa - iostream)
    cout << "Koliko ste visoki [cm]?" << endl;
    cin >> v;
    cout << "Vasa visina je " << v << " cm." << endl;
    // izlazak iz KS (kraj koriscenja resursa - iostream)
    m.unlock(); // oslobadjamo pristup deljenom resursu
}
```

Мртва петља (енг. *deadlock*)

- Мора се пазити како се формирају критичне секције!

- У случају коришћења више од једне пропуснице у програму, могуће је изазивање мртве петље.
- Најбоља пракса је да уколико има више пропусница у програму, критичне секције тих пропусница буду раздвојене.

Мртва петља (енг. *deadlock*)

Класа омотач око дељене променљиве

- Добра пракса је да се као дељене променљиве користе објекти класа које:
 - енкапсулирају атрибуте,
 - укључују и објекте за синхронизацију (`std::mutex`) и
 - приступ атрибутима обезбеђују преко **ексклузивних и синхронизованих** метода.